

Edina Solak

Mirza Bašić

Merjema Čavalić

NEKA ZAPAŽANJA U VEZI S UPITNIM IMENIČKIM ZAMJENICAMA U SASTAVU TURSKIH INFINITNIH IMENSKIH SKUPINA¹

Sažetak

U radu se analiziraju kontekstualni primjeri u kojima se upotrebljavaju turske infinitne imenske skupine upitnoga značenja koje sadrže posebna pitanja koja se oblikuju pomoću upitnih imeničkih zamjenica. Primarni cilj rada jeste analizirati gramatičke i značenjske osobitosti turskih infinitnih imenskih skupina koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica koje sadrže posebna pitanja koja se izvode pomoću upitnih imeničkih zamjenica. U analizi se primjenjuje i kontrastivna metoda u okviru koje se turske infinitne imenske skupine upitnoga značenja koje sadrže upitne imeničke zamjenice uspoređuju sa značenjski bliskim sintaksičkim konstrukcijama u bosanskome jeziku. Jedna takva analiza daje doprinos boljem interpretiranju turskih infinitnih imenskih skupina koje sadrže upitne imeničke zamjenice i značenjski bliskih sintaksičkih konstrukcija u bosanskome jeziku.

Ključne riječi: nominalizacija, infinitne imenske skupine, upitno značenje, posebna pitanja, upitne imeničke zamjenice

Uvod

Upitne rečenice koje sadrže posebna pitanja jesu rečenice u okviru kojih se pitanja oblikuju pomoću upitnih zamjenica i upitnih priloga. U takvim se rečenicama ne postavlja pitanje u vezi s tačnošću ili netašnošću rečenice kao cjeline, već se pokušava saznati konkretna informacija u vezi

¹ Ovaj rad predstavlja djelimično izmijenjeni i dopunjeni oblik jednoga dijela magistarskoga rada *Proces nominalizacije u turskome jeziku: Preoblika upitnih ishodišnih rečenica u imenske skupine*, koji je kandidatkinja Merjema Čavalić odbranila na Filozofskome fakultetu Univerziteta u Zenici 2. 7. 2024. godine pred komisijom koju su činili doc. dr. Mirza Bašić, vanr. prof. dr. Ömer Aksoy i mentorica prof. dr. Edina Solak. U jednome dijelu navedenoga magistarskog rada analiziraju se gramatičke i značenjske osobitosti infinitnih imenskih skupina koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica koje sadrže posebna pitanja koja se oblikuju pomoću upitnih imeničkih zamjenica. Ovaj rad predstavlja djelimično izmijenjenu, korigiranu i dopunjenu verziju toga dijela magistarskoga rada.

s jednim dijelom rečenice koji predstavlja nepoznati dio obavijesti (v. Čaušević–Kerovec 2021: 295). Upitne rečenice koje sadrže posebna pitanja klasificiraju se u dvije skupine. Jednu skupinu takvih rečenica čine upitne rečenice koje sadrže posebna pitanja koja se oblikuju pomoću upitnih zamjenica, dok se u drugu skupinu uvrštavaju upitne rečenice koje sadrže posebna pitanja koja se izvode pomoću upitnih priloga. Upitne rečenice koje sadrže posebna pitanja koja se deriviraju pomoću upitnih zamjenica klasificiraju se u dvije podskupine. U prvu se podskupinu svrstavaju upitne rečenice u kojima se posebna pitanja izvode pomoću upitnih imeničkih zamjenica, dok drugu podskupinu čine upitne rečenice u okviru kojih se posebna pitanja kreiraju pomoću upitnih pridjevskih zamjenica.

U turskome jeziku infinitne imenske skupine u kojima odgovarajuća glagolska imenica obavlja funkciju upravnoga člana nastaju preoblikom ishodišnih rečenica s finitnim predikatom. Taj proces preoblike ishodišnih rečenica s finitnim predikatom u infinitne imenske skupine u kojima odgovarajuća glagolska imenica preuzima funkciju upravnoga člana naziva se nominalizacija (v. Čaušević 2018: 57–58; Solak–Bašić 2022: 72). U procesu nominalizacije i upitne ishodišne rečenice s finitnim predikatom mogu se preoblikovati u infinitne imenske skupine u kojima odgovarajuća glagolska imenica preuzima funkciju upravnoga člana. Međutim, proces nominalizacije nije identičan za sve upitne ishodišne rečenice s finitnim predikatom. Vrsta pitanja koje sadrži upitna ishodišna rečenica koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu predstavlja temeljni kriterij prema kojem se određuje na koji se način ta upitna ishodišna rečenica preoblikuje u imensku skupinu u kojoj odgovarajuća glagolska imenica preuzima funkciju upravnoga člana.

U ovome se radu analiziraju gramatičke i značenjske osobitosti infinitnih imenskih skupina upitnoga značenja koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica koje sadrže posebna pitanja koja se izvode pomoću upitnih imeničkih zamjenica. Analiza je podijeljena na četiri dijela. Prvi dio rada bavi se infinitnim imenskim skupinama koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica koje sadrže posebna pitanja koja se deriviraju pomoću upitne imeničke zamjenice *kim (ko)*, dok se u drugome dijelu rada analiziraju gramatičke i značenjske osobitosti infinitnih imenskih skupina koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica koje sadrže posebna pitanja koja se oblikuju pomoću upitne imeničke zamjenice *ne (šta, što)*. U trećem dijelu rada analiziraju se kontekstualni primjeri u kojima se upotrebljavaju infinitne imenske skupine upitnoga značenja koje u procesu

nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica u kojima se posebna pitanja kreiraju pomoću upitne imeničke zamjenice *hangi* (koji [od...]), dok se u četvrtome dijelu rada govori o gramatičkim i značenjskim osobitostima infinitnih imenskih skupina upitnoga značenja koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica u okviru kojih se posebna pitanja izvede pomoću upitne imeničke zamjenice *kaç* (koliko). Analiza se zasniva na kontekstualnim primjerima koji su prikupljeni iz raznih izvora, a najveći broj analiziranih primjera čine kontekstualne situacije evidentirane u književnim djelima. U radu se primjenjuje i kontrastivna analiza u okviru koje se turske infinitne imenske skupine koje sadrže upitne imeničke zamjenice uspoređuju sa značenjski bliskim sintaksičkim konstrukcijama u bosanskome jeziku. Ako nije navedeno drugačije, autori rada potpisuje prijevode analiziranih primjera na bosanski jezik.

Upitne imeničke zamjenice u sastavu infinitnih imenskih skupina

Zamjenice jesu riječi kojima se upućuje na lica, predmete, pojave i ideje. To su riječi kojima se, također, mogu postavljati pitanja i kojima se može uopćavati nešto. Prema svojim gramatičkim i značenjskim osobitostima, zamjenice se u turskome jeziku dijele na: lične, pokazne, upitne, neodređene i povratne (v. Korkmaz 2009: 399–405). Upitnim se zamjenicama postavljaju pitanja u vezi s nepoznatim sadržajem obavijesti. Kada se upotrebljavaju u imeničkoj funkciji, upitne se zamjenice u turskome jeziku uvrštavaju u skupinu upitnih imeničkih zamjenica (*soru zamirleri*). Upitne imeničke zamjenice mogu samostalno obavljati funkciju bilo kojega rečeničnog člana u sintaksičkome ustroju turskoga jezika (v. Emre 1945: 36–38; Swift 1963: 72; Bozkurt 2000: 43; Lewis 2000: 72; Demir–Yılmaz 2003: 199; Özkan–Toren–Esin 2006: 539; Banguoğlu 2011: 367–368). U procesu nominalizacije u infinitne imenske skupine mogu se preoblikovati upitne ishodišne rečenice u kojima se posebna pitanja oblikuju pomoću upitnih zamjenica koje se koriste u imeničkoj funkciji. Upitne ishodišne rečenice u kojima se posebna pitanja oblikuju pomoću upitnih imeničkih zamjenica preoblikuju se u infinitne imenske skupine na identičan način kao i potvrdne ili pak odrične ishodišne rečenice s finitnim predikatom. U takvome procesu odgovarajuća glagolska imenica dodaje se na korijen ili osnovu glagola koji preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice u kojoj se posebno pitanje oblikuje pomoću upitne zamjenice koja se upotrebljava u imeničkoj funkciji.

Upitna imenička zamjenica *kim (ko)* u sastavu infinitnih imenskih skupina

U turskome jeziku upitna zamjenica *kim (ko)* može se upotrebljavati samo u imeničkoj funkciji i koristi se u kontekstualnim situacijama u kojima se postavljaju pitanja u vezi s ljudskim bićima. Upitna zamjenica *kim (ko)* ima identičnu deklinaciju kao i sve imenice, može stojati u pluralnome obliku te može primati prisvojne sufikse. Isto tako, navedena upitna zamjenica može obavljati funkciju atributske ili pak upravne komponente prve genitivne veze. Upitna zamjenica *kim (ko)* značenjski je bliska bosanskoj upitnoj zamjenici *ko* (v. Clauson 1972: 720–721; Gabain 2000: 102; Adalı 2004: 38; Eker 2005: 397; Demir 2006: 324). U procesu nominalizacije infinitne imenske skupine mogu nastajati preoblikom upitnih ishodišnih rečenica u okviru kojih se posebna pitanja oblikuju pomoću upitne imeničke zamjenice *kim (ko)*.

(1) *Kimin konuşacağı mı bile kararlaştırmamışlardı* (Tahir 2005: 262). = Nisu čak ni odlučili ko će pričati.

(2) *Kiminle görüşeceğimi bilememiştim* (Gürses 2016: 132). = Nisam mogao znati s kim ću se vidjeti.

(3) (...) *kimi beklediği açıktı* (Eroğlu 2006: 127). = Bilo je jasno koga čeka.

U primjerima (1), (2) i (3) upotrebljavaju se infinitne imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica koje sadrže posebna pitanja koja se oblikuju pomoću upitne imeničke zamjenice *kim (ko)*. U primjerima (1) i (2) infinitne imenske skupine koje sadrže posebna pitanja koja se oblikuju pomoću upitne zamjenice *kim (ko)* koriste se u funkciji objekatskih sintagmi, dok u primjeru (3) infinitna imenska skupina u kojoj se posebno pitanje oblikuje pomoću upitne zamjenice *kim (ko)* vrši funkciju subjektske sintagme.

U primjeru (1) funkciju objektske sintagme obavlja infinitna imenska skupina *kim-in konuş-acağ-ı* (*to ko će pričati*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice *Kim konuş-acak (Ko će pričati)*. U navedenoj upitnoj ishodišnoj rečenici upitna imenička zamjenica *kim (ko)* ima funkciju subjekta. To ukazuje na činjenicu da se u upitnoj ishodišnoj rečenici *Kim konuş-acak (Ko će pričati)* ne postavlja pitanje u vezi s tim da li će se realizirati radnja koja se označava glagolom *konuşmak* (*pričati / ispričati, govoriti / izgovoriti*), koji vrši funkciju predikata, već se pitanje odnosi na to ko će realizirati radnju koja se iskazuje predikatom. Stoga se u procesu nominalizacije upitna ishodišna rečenica *Kim konuş-acak (Ko će pričati)* preoblikuje u infinitnu imensku skupinu na identičan način kao potvrдна ili pak odrična ishodišna rečenica u kojoj neka imenska riječ obavlja funkciju subjekta umjesto upitne imeničke zamjenice

kim (ko). Predikat upitne ishodišne rečenice *Kim konuş-acak (Ko će pričati)* jeste glagol *konusmak (pričati / ispričati, govoriti / izgovoriti)*, koji se navodi u trećem licu jednine futura, kojim se izražava radnja koja se povezuje sa sferom budućnosti. Budući da se u futuru navodi predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu, funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine preuzima glagolska imenica na -(y)AcAk, koja u okviru svoje značenjske strukture pokriva sferu budućnosti (v. Čaušević 2018: 103–106). Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu stoji u trećem licu jednine. Stoga se u infinitnoj imenskoj skupini *kim-in konuş-acağ-ı (to ko će pričati)* na glagolsku imenicu na -(y)AcAk dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine kojim se naznačava da su subjekt i upravni član infinitne imenske skupine istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Obavijesni ustroj ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu predstavlja temeljni kriterij prema kojem se određuje da li se subjekt infinitne imenske skupine navodi u genitivu ili apsolutnome padežu. Subjekt infinitne imenske skupine navodi se u genitivu u kontekstualnim situacijama u kojima infinitna imenska skupina nastaje preoblikom ishodišne rečenice čiji je subjekt tematski ili pak fokusirani dio obavijesti. S druge strane, subjekt infinitne imenske skupine stoji u apsolutnome padežu u kontekstualnim situacijama u kojima infinitna imenska skupina nastaje preoblikom ishodišne rečenice čiji je subjekt rematski dio obavijesti (Čaušević 2018: 127–128). Subjekt infinitne imenske skupine *kim-in konuş-acağ-ı (to ko će pričati)* navodi se u genitivu jer navedena infinitna imenska skupina nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice *Kim konuş-acak (Ko će pričati)*, u kojoj je subjekt fokusirani i posebno istaknuti dio obavijesti.

U primjeru (2) funkciju objekatske sintagme ima infinitna imenska skupina (*benim*) *kiminle görüş-eceğ-im (to s kim ću se [ja] vidjeti)*, koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice (*Ben*) *kiminle görüş-eceğ-im (S kim ću se [ja] vidjeti)*. U navedenoj upitnoj ishodišnoj rečenici upitna imenička zamjenica *kim (ko)* vrši funkciju adverbijalne odredbe društva. To pokazuje da se u upitnoj ishodišnoj rečenici (*Ben*) *kiminle görüş-eceğ-im (S kim ću se [ja] vidjeti)* ne postavlja pitanje u vezi s tim da li će se realizirati radnja koja se označava glagolom *görüşmek (vidati se / vidjeti se, sastajati se / sastati se)*, koji obavlja funkciju predikata, već se pitanje odnosi na osobu u čijoj će se zajednici realizirati radnja koja se označava predikatom. Stoga se u procesu nominalizacije upitna ishodišna rečenica (*Ben*) *kiminle görüş-eceğ-im (S kim ću se*

[ja] vidjeti) preoblikuje u infinitnu imensku skupinu na identičan način kao potvrdna ili odrična ishodišna rečenica u kojoj neka imenska riječ ima funkciju adverbijalne odredbe društva umjesto upitne imeničke zamjenice *kim (ko)*. Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste glagol *görüſmek (vidati se / vidjeti se, sastajati se / sastati se)*, koji se navodi u prvome licu jednine futura, zbog čega glagolska imenica na *-(y)AcAk* preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine. Budući da predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu stoji u prvome licu jednine, prisvojni sufiks za prvo lice jednine dodaje se na glagolsku imenicu na *-(y)AcAk*, čime se naznačava identičnost u vezi s kategorijom lica i broja subjekta i upravnoga člana infinitne imenske skupine i subjekta i predikata upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Subjekt infinitne imenske skupine ne navodi se, a da se navodi, lična zamjenica prvoga lica jednine bila bi u genitivu, prvenstveno zato što se subjekt infinitne imenske skupine navodi u genitivu u kontekstualnim situacijama u kojima infinitna imenska skupina nastaje preoblikom ishodišne rečenice u kojoj je subjekt referencijalan i određen (v. Čaušević 2018: 133). Subjekt infinitne imenske skupine (*benim*) *kiminle görüſ-eceğ-im (to s kim ću se [ja] vidjeti)* bio bi u genitivu zato što navedena infinitna imenska skupina nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*Ben*) *kiminle görüſ-eceğ-im (S kim ću se [ja] vidjeti)*, u kojoj lična zamjenica prvoga lica jednine vrši funkciju subjekta, a lične su zamjenice uvijek referencijalne i određene. Da se u primjeru (2) ne izostavljaju subjekt finitnoga predikata i subjekt infinitne imenske skupine koja preuzima funkciju objekatske sintagme, navedeni primjer imao bi sljedeću formu: (*Ben*) (*benim*) *kiminle görüſeceğimi bilememiſtim (Nisam [ja] mogao znati s kim ću se [ja] vidjeti)*.

U primjeru (3) funkciju subjekatske sintagme preuzima infinitna imenska skupina (*onun*) *kimi bekle-diğ-i (to koga je [on] čekao)*, koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice (*O*) *kimi bekli-yor-du (Koga je [on] čekao)*. U navedenoj upitnoj ishodišnoj rečenici upitna imenička zamjenica *kim (ko)* obavlja funkciju određenoga objekta. To pokazuje da se u upitnoj ishodišnoj rečenici (*O*) *kimi bekli-yor-du (Koga je [on] čekao)* pitanje ne odnosi na to da li se realizirala radnja koja se označava glagolom *beklemek (čekati / sačekati)*, koji ima funkciju predikata, već se pitanje odnosi na osobu prema kojoj je usmjerena radnja koja se iskazuje predikatom. Stoga je u upitnoj ishodišnoj rečenici (*O*) *kimi bekli-yor-du (Koga je [on] čekao)* proces nominalizacije identičan kao u potvrdnoj ili odričnoj ishodišnoj rečenici u kojoj neka

imenska riječ vrši funkciju određenoga objekta umjesto upitne imeničke zamjenice *kim (ko)*. Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste glagol *beklemek (čekati / sačekati)*, koji stoji u trećem licu jednine imperfekta na *-(I)yordu*, kojim se označava radnja koja se realizirala u neograničenome vremenskom toku prije trenutka govora. S obzirom na to da se predikatom upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu izražava radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti, funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine preuzima glagolska imenica na *-Dik*, koja u okviru svoje značenjske strukture pokriva sferu sadašnjosti i prošlosti (v. Čaušević 2018: 103–106). Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu stoji u trećem licu jednine, zbog čega se na glagolsku imenicu na *-Dik* dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine. Na taj se način obilježava istovjetnost u kategoriji lica i broja subjekta i upravnoga člana infinitne imenske skupine i subjekta i predikata upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Da se u infinitnoj imenskoj skupini koja u primjeru (3) obavlja funkciju subjekatske sintagme navodi lična zamjenica koja ima funkciju subjekta, ona bi bila u genitivu jer navedena infinitna imenska skupina nastaje preoblikom ishodišne rečenice u kojoj lična zamjenica trećega lica jednine obavlja funkciju subjekta, a već je navedena konstatacija da se u genitivu navodi subjekt infinitnih imenskih skupina koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom ishodišnih rečenica u kojima je subjekt referencijalan i određen. Da se u primjeru (3) ne izostavlja subjekt infinitne imenske skupine koja ima funkciju subjekatske sintagme, navedena rečenica imala bi sljedeću formu: *(Onun) kimi beklediği açığı (Bilo je jasno koga je [on] čekao)*. U prijevodu primjera (1), (2) i (3) navode se zavisnosložene rečenice sa zavisnoupitnim objekatskim klauzama u kojima se zavisnoupitne objekatske klauze vežu za glavnu klauzu upitnom imeničkom zamjenicom *ko*. U gramatičkoj strukturi bosanskoga jezika zavisnoupitne objekatske klauze predstavljaju zavisni oblik upitnih rečenica i za glavnu ili pak osnovnu klauzu mogu se vezati svim upitnim riječima kao što su upitne zamjenice, upitni prilozi, upitne riječce i dr. (v. Jahić–Halilović–Palić 2000: 422–424). U primjerima (1), (2) i (3) primjećuje se da su zavisnoupitne objekatske klauze koje se za glavnu ili pak osnovnu klauzu vežu upitnom imeničkom zamjenicom *ko* značenjski bliske turskim infinitnim imenskim skupinama koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica koje sadrže posebna pitanja koja se oblikuju pomoću upitne imeničke zamjenice *kim (ko)*.

Upitna imenička zamjenica *ne (šta, što)* u sastavu infinitivnih imenskih skupina

U turskome jeziku upitna zamjenica *ne (šta, što)* može se upotrebljavati u imeničkoj i pridjevskoj funkciji. Kada ima imeničku funkciju, upitna zamjenica *ne (šta, što)* koristi se u kontekstualnim situacijama u okviru kojih se postavljaju pitanja u vezi sa životinjama, neživim bićima, predmetima, pojavama... Identično kao i upitna zamjenica *kim (ko)*, i upitna zamjenica *ne (šta, što)* ima sve gramatičke osobitosti kao i imenice. To znači da se deklinira poput imenica, da može biti u pluralnome obliku, da može primati prisvojne sufikse te da može vršiti funkciju atributske ili upravne komponente prve genitivne veze. Kada se upotrebljava u imeničkoj funkciji, upitna zamjenica *ne (šta, što)* značenjski je bliska bosanskim upitnim zamjenicama *šta* i *što* (v. Čaušević 1996: 153–154; Ediskun 1999: 165–166; Korkmaz 2009: 444–447). U procesu nominalizacije infinitivne imenske skupine mogu se izvoditi preoblikom upitnih ishodišnih rečenica koje sadrže posebna pitanja koja se kreiraju pomoću upitne imeničke zamjenice *ne (šta, što)*.

(4) (...) *ne yaptığını biliyorsun...* (Pamuk 2014: 440) = (...) *znaš šta radiš...* (Pamuk 2015: 527)

(5) (...) *çocuğun neyi gösterdiğini merak ederdik* (Pamuk 2008: 227). = (...) *zamišljali bismo šta dječak pokazuje* (Pamuk 2009: 277).

(6) *Bir an orada ne yaptığımızı unuttum* (Pamuk 2008: 522). = *Na tren sam zaboravio šta ondje radimo* (Pamuk 2009: 626).

U primjerima (4), (5) i (6) koriste se infinitivne imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica koje sadrže pitanja koja se kreiraju pomoću upitne imeničke zamjenice *ne (šta, što)*. U primjeru (4) funkciju objekatske sintagme obavlja infinitivna imenska skupina (*senin*) *ne yap-tığ-in (to šta [ti] radiš)*, koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice (*Sen*) *ne yap-ıyor-sun (Šta [ti] radiš)*. U navedenoj upitnoj ishodišnoj rečenici upitna zamjenica *ne (šta, što)* koristi se u imeničkoj funkciji te ima funkciju neodređenoga objekta. To ukazuje na činjenicu da se u upitnoj ishodišnoj rečenici (*Sen*) *ne yap-ıyor-sun (Šta [ti] radiš)* pitanje ne odnosi na to da li se realizira radnja koja se označava glagolom *yapmak* (*praviti / napraviti, raditi / uraditi, činiti / učiniti, izvršavati / izvršiti*), koji ima funkciju predikata, već se postavlja pitanje u vezi s pojmom koji je obuhvaćen radnjom koja se iskazuje predikatom. Stoga je u upitnoj ishodišnoj rečenici (*Sen*) *ne yap-ıyor-sun (Šta [ti] radiš)* proces nominalizacije identičan kao u potvrdnoj ili odričnoj ishodišnoj rečenici u kojoj neka imenska riječ ima funkciju neodređenoga objekta umjesto upitne imeničke zamjenice *ne (šta, što)*. U upitnoj ishodišnoj rečenici koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitivnu imensku skupinu

funkciju predikata vrši glagol *yapmak* (*praviti / napraviti, raditi / uraditi, činiti / učiniti, izvršavati / izvršiti*), koji stoji u drugome licu jednine prezenta na *-(I)yor*. Glagolska imenica na *-DIk*, koja pokriva sferu sadašnjosti i prošlosti, preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine jer u sadašnjem vremenu stoji predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Može se uočiti da predikat upitne ishodišne rečenice stoji u drugome licu jednine, zbog čega se prisvojni sufiks za drugo lice jednine dodaje na glagolsku imenicu kako bi se naznačila istovjetnost u kategoriji lica i broja subjekta i upravnoga člana infinitne imenske skupine i subjekta i predikata upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Da se u infinitnoj imenskoj skupini koja u primjeru (4) preuzima funkciju objekatske sintagme navodi lična zamjenica koja obavlja funkciju subjekta, ona bi bila u genitivu zato što navedena infinitna imenska skupina nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice u kojoj lična zamjenica drugoga lica jednine ima funkciju subjekta, a lične su zamjenice uvijek referencijalne i određene. Da se u analiziranome primjeru ne izostavljaju subjekt finitnoga predikata i subjekt infinitne imenske skupine koja preuzima funkciju objekatske sintagme, navedena rečenica imala bi sljedeću formu: *(Sen) (senin) ne yaptığın biliyorsun* (*Znaš [ti] šta [ti] radiš*).

U primjeru (5) funkciju objekatske sintagme vrši infinitna imenska skupina *çocuğ-un neyi göster-diğ-i* (*to šta dječak pokazuje*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice *Çocuk neyi göster-iyor* (*Šta dječak pokazuje*). U navedenoj upitnoj ishodišnoj rečenici upitna zamjenica *ne* (*šta, što*) koristi se u imeničkoj funkciji i preuzima funkciju određenoga objekta. To ukazuje na činjenicu da se u upitnoj ishodišnoj rečenici *Çocuk neyi göster-iyor* (*Šta dječak pokazuje*) ne postavlja pitanje u vezi s tim da li se realizira radnja koja se izražava glagolom *göstermek* (*pokazivati / pokazati*), koji obavlja funkciju predikata, već se pitanje odnosi na pojam koji je obuhvaćen radnjom koja se iskazuje predikatom. Stoga se u procesu nominalizacije upitna ishodišna rečenica *Çocuk neyi göster-iyor* (*Šta dječak pokazuje*) preoblikuje u infinitnu imensku skupinu na identičan način kao potvrdna ili odrična ishodišna rečenica u kojoj neka imenska riječ vrši funkciju određenoga objekta umjesto upitne imeničke zamjenice *ne* (*šta, što*). Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste u trećem licu jednine prezenta na *-(I)yor*. Dakle, predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste u sadašnjem vremenu te glagolska imenica na *-DIk* preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine. Predikat

upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu stoji u trećem licu jednine. Stoga se u imenskoj skupini na glagolsku imenicu dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine kojim se naznačava istovjetnost u kategoriji lica i broja subjekta i upravnoga člana infinitne imenske skupine i subjekta i predikata upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Funkciju subjekta upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu obavlja leksema *çocuk* (*dječak, dijete*), koja je referencijalna i određena jer se spominje i u prethodnim rečenicama. To pokazuje da je subjekt upitne ishodišne rečenice tematski dio obavijesti, zbog čega se subjekt infinitne imenske skupine navodi u genitivu.

U primjeru (6) funkciju objekatske sintagme ima infinitna imenska skupina (*bizim*) *orada ne yaptığ-ımız* (*to šta [mi] ondje radimo*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice (*Biz*) *orada ne yap-ıyor-uz* (*Šta [mi] ondje radimo*). U navedenoj upitnoj ishodišnoj rečenici upitna zamjenica *ne* (*šta, što*) upotrebljava se u imeničkoj funkciji i preuzima funkciju neodređenoga objekta. To pokazuje da se u upitnoj ishodišnoj rečenici (*Biz*) *orada ne yap-ıyor-uz* (*Šta [mi] ondje radimo*) pitanje ne odnosi na to da li se realizira radnja koja se iskazuje glagolom *yapmak* (*praviti / napraviti, raditi / uraditi, činiti / učiniti, izvršavati / izvršiti*), koji vrši funkciju predikata, već se postavlja pitanje u vezi s pojmom koji je obuhvaćen radnjom koja se iskazuje predikatom. Stoga je u upitnoj ishodišnoj rečenici (*Biz*) *orada ne yap-ıyor-uz* (*Šta [mi] ondje radimo*) proces nominalizacije identičan kao u potvrdnoj ili odričnoj ishodišnoj rečenici u kojoj neka imenska riječ obavlja funkciju neodređenoga objekta umjesto upitne imeničke zamjenice *ne* (*šta, što*). Funkciju predikata upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu vrši glagol *yapmak* (*praviti / napraviti, raditi / uraditi, činiti / učiniti, izvršavati / izvršiti*), koji stoji u prvome licu množine prezenta na - (*I*)*yor*. Glagolska imenica na -*DIk* preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine jer u prezentu stoji finitni predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu stoji u prvome licu množine te se prisvojni sufiks za prvo lice množine dodaje na glagolsku imenicu koja preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine. Prisvojnim sufiksom za prvo lice množine označava se istoznačnost u kategoriji lica i broja između subjekta i upravnoga člana infinitne imenske skupine i subjekta i predikata upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu

imensku skupinu. Da se u infinitnoj imenskoj skupini koja u primjeru (6) ima funkciju objekatske sintagme navodi lična zamjenica prvoga lica množine koja obavlja funkciju subjekta infinitne imenske skupine, ona bi bila u genitivu zato što navedena infinitna imenska skupina nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice u kojoj lična zamjenica prvoga lica množine vrši funkciju subjekta, a lične su zamjenice uvijek referencijalne i određene. Da se u primjeru (6) ne izostavljaju subjekt finitnoga predikata i subjekt infinitne imenske skupine koja preuzima funkciju objekatske sintagme, navedena rečenica imala bi sljedeću formu: *(Ben) bir an (bizim) orada ne yaptığımızı unuttum* (Na tren sam [ja] zaboravio šta [mi] ondje radimo).

U prijevodu primjera (4), (5) i (6) upotrebljavaju se zavisnosložene rečenice sa zavisnoupitnim objekatskim klauzama u okviru kojih se zavisnoupitne objekatske klauze vežu za glavnu klauzu upitnom imeničkom zamjenicom *šta*. To ukazuje na činjenicu da su bosanske zavisnoupitne objekatske klauze koje se za glavnu ili osnovnu klauzu vežu upitnom imeničkom zamjenicom *šta* značenjski bliske turskim infinitnim imenskim skupinama koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica u kojima se posebna pitanja oblikuju pomoću upitne imeničke zamjenice *ne (šta, što)*.

Upitna imenička zamjenica *hangi (koji [od...])* u sastavu infinitnih imenskih skupina

Upitna zamjenica *hangi (koji [od...])* može se upotrebljavati u imeničkoj i pridjevskoj funkciji. Kada ima imeničku funkciju, upitna zamjenica *hangi (koji [od...])* uvijek na sebi ima odgovarajući prisvojni sufiks i njome se upućuje na pojmove koji se izdvajaju iz neke cjeline. Navedena upitna zamjenica deklinira se identično kao i imenice, može biti u pluralnome obliku te može obavljati funkciju atributske ili upravne komponente prve genitivne veze. Kada se govori o značenjskoj strukturi upitne zamjenice *hangi (koji [od...])*, ona je značenjski bliska bosanskoj upitnoj zamjenici *koji (od...)* i može se upotrebljavati u kontekstualnim situacijama u okviru kojih se postavljaju pitanja koja se odnose i na živa i na neživa bića i pojmove (v. Deny 1941: 212; Čaušević 1996: 154; Ediskun 1999: 165; Keskin 2003: 119; Korkmaz 2009: 448–449). U procesu nominalizacije infinitne imenske skupine mogu nastajati preoblikom upitnih ishodišnih rečenica u kojima se posebna pitanja oblikuju pomoću upitne imeničke zamjenice *hangi (koji [od...])*.

(7) *Karanlıkta hanginizin dalga geçtiğini görmüyorum.* (TUD, posjećeno 26. 4. 2024) = U mraku ne vidim ko (od vas) zbija šale.

(8) Ben de sana bir ad vermek isterdim, ama hangisini seçeceğimi bilmiyorum. (TUD, posjećeno 26. 4. 2024) = I ja bih tebi želio dati ime, ali ne znam koje (od imena) ću izabrati.

(9) Hangimizi kastettiğini anlamamıştım. (TUD, posjećeno 26. 4. 2024) = Nisam shvatio na koga (od nas) je ciljao.

U primjerima (7), (8) i (9) bilježi se upotreba infinitivnih imenskih skupina koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica u kojima se posebna pitanja oblikuju pomoću upitne imeničke zamjenice *hangi* (koji [od...]). U primjeru (7) funkciju objekatske sintagme vrši infinitna imenska skupina *hanginiz-in dalga geç-tiğ-i* (to ko [od vas; koji od vas] zbija šale), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice *Hanginiz dalga geç-iyor* (Ko [od vas; koji od vas] zbija šale). U upitnoj ishodišnoj rečenici *Hanginiz dalga geç-iyor* (Ko [od vas; koji od vas] zbija šale) upitna zamjenica *hangi* (koji [od...]) upotrebljava se u imeničkoj funkciji, prima prisvojni sufiks za drugo lice množine i preuzima funkciju subjekta. U navedenoj upitnoj ishodišnoj rečenici ne postavlja se pitanje u vezi s tim da li se realizira radnja koja se označava frazemom *dalga geçmek* (*zabuşavati*, *zbijati šale*), koji obavlja funkciju predikata, već se pitanje odnosi na to ko realizira radnju koja se izražava predikatom. Stoga je u upitnoj ishodišnoj rečenici *Hanginiz dalga geç-iyor* (Ko [od vas; koji od vas] zbija šale) proces nominalizacije identičan kao u potvrdnoj ili odričnoj ishodišnoj rečenici u kojoj neka imenska riječ ima funkciju subjekta umjesto upitne imeničke zamjenice *hangi* (koji [od...]). Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste frazem *dalga geçmek* (*zabuşavati*, *zbijati šale*), koji stoji u trećem licu jednine prezenta *-(I)yor*. Glagolska imenica na *-Dik* preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine zato što u prezentu stoji finitni predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Budući da predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu stoji u trećem licu jednine, prisvojni sufiks za treće lice jednine dodaje se na glagolsku imenicu koja preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine. Prisvojnim sufiksom za treće lice jednine naznačava se da su subjekt i upravni član infinitne imenske skupine istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Subjekt infinitne imenske skupine *hanginiz-in dalga geç-tiğ-i* (to ko [od vas; koji od vas] zbija šale) navodi se u genitivu, prvenstveno zato što navedena

infinitna imenska skupina nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice *Hanginiz dalga geç-iyor* (*Ko [od vas; koji od vas] zbija šale*), u kojoj je subjekt fokusirani i posebno istaknuti dio obavijesti. U rečenici *Hangisini seçeceğimi bilmiyorum* (*Ne znam koje [od imena] ću izabrati*), koja se navodi u primjeru (8), funkciju objekatske sintagme obavlja infinitna imenska skupina (*benim*) *hangisini seç-eceğ-im* (*to koje [od imena] ću [ja] izabrati*). Infinitna imenska skupina (*benim*) *hangisini seç-eceğ-im* (*to koje [od imena] ću [ja] izabrati*) nastaje u procesu nominalizacije, i to preoblikom upitne ishodišne rečenice (*Ben*) *hangisini seç-eceğ-im* (*Koje [od imena] ću [ja] izabrati*). U upitnoj ishodišnoj rečenici (*Ben*) *hangisini seç-eceğ-im* (*Koje [od imena] ću [ja] izabrati*) upitna zamjenica *hangi* (*koji [od...]*) upotrebljava se u imeničkoj funkciji, prima prisvojni sufiks za treće lice jednine i preuzima funkciju određenoga objekta. To pokazuje da se u navedenoj upitnoj ishodišnoj rečenici ne postavlja pitanje koje se odnosi na to da li će se realizirati radnja koja se iskazuje glagolom *seçmek* (*birati / izabrati; odabirati / odabrati*), koji vrši funkciju predikata, već se postavlja pitanje u vezi s pojmom koji je obuhvaćen radnjom koja se označava predikatom. Stoga se u upitnoj ishodišnoj rečenici (*Ben*) *hangisini seç-eceğ-im* (*Koje [od imena] ću [ja] izabrati*) proces nominalizacije realizira na identičan način kao u potvrdnoj ili odričnoj ishodišnoj rečenici u kojoj se neka imenska riječ koristi u funkciji određenoga objekta umjesto upitne imeničke zamjenice *hangi* (*koji [od...]*). Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste glagol *seçmek* (*birati / izabrati; odabirati / odabrati*), koji stoji u prvome licu jednine futura. Glagolska imenica na *-(y)AcAk* preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine jer se predikatom upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu izražava radnja koja se povezuje sa sferom budućnosti. Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu stoji u prvome licu jednine te se na glagolsku imenicu na *-(y)AcAk* dodaje prisvojni sufiks za prvo lice jednine. Na taj se način označava da su subjekt i upravni član infinitne imenske skupine istoznačni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Da se u infinitnoj imenskoj skupini koja u rečenici *Hangisini seçeceğimi bilmiyorum* (*Ne znam koje [od imena] ću izabrati*) ima funkciju objekatske sintagme navodi lična zamjenica prvoga lica jednine, koja obavlja funkciju subjekta infinitne imenske skupine, ona bi bila u genitivu jer ta infinitna imenska skupina nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice u kojoj lična zamjenica prvoga lica jednine vrši funkciju subjekta, a lične su zamjenice

uvijek referencijalne i određene. Da se u rečenici *Hangisini seçeceğimi bilmiyorum* (*Ne znam koje [od imena] ću izabrati*) ne izostavljaju subjekt finitnoga predikata i subjekt infinitne imenske skupine koja ima funkciju objekatske sintagme, navedena rečenica imala bi sljedeću formu: *(Ben) (benim) hangisini seçeceğimi bilmiyorum* (*[Ja] ne znam koje [od imena] ću [ja] izabrati*).

U primjeru (9) u funkciji objekatske sintagme upotrebljava se infinitna imenska skupina (*onun*) *hangimizi kastet-tiğ-i* (*to na koga [od nas] je [on] ciljao*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice *(O) hangimizi kastet-ti* (*Na koga [od nas] je [on] ciljao*). U navedenoj upitnoj ishodišnoj rečenici upitna zamjenica *hangi* (*koji [od...]*) koristi se u imeničkoj funkciji, prima prisvojni sufiks za prvo lice množine i preuzima funkciju određenoga objekta. Budući da se u upitnoj ishodišnoj rečenici *(O) hangimizi kastet-ti* (*Na koga [od nas] je [on] ciljao*) upitna zamjenica *hangi* (*koji [od...]*) upotrebljava u funkciji određenoga objekta, pitanje se ne odnosi na to da li se realizirala radnja koja se označava *glagolom kastetmek* (*obraćati / obratiti se nekome, željeti nanijeti zlo nekome, ciljati / naciljati na nekoga*), koji ima funkciju predikata, već se postavlja pitanje u vezi s osobom na koju se prenosi radnja koja se iskazuje predikatom. Stoga je u upitnoj ishodišnoj rečenici *(O) hangimizi kastet-ti* (*Na koga [od nas] je [on] ciljao*) proces nominalizacije identičan kao u potvrdnoj ili odričnoj ishodišnoj rečenici u okviru koje se neka imenska riječ koristi u funkciji određenoga objekta umjesto upitne imeničke zamjenice *hangi* (*koji [od...]*). Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste glagol *kastetmek* (*obraćati / obratiti se nekome, željeti nanijeti zlo nekome, ciljati / naciljati na nekoga*), koji se navodi u trećem licu jednine određenoga perfekta. Dakle, predikatom upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu izražava se radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti, zbog čega glagolska imenica na *-Dik* preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine koja se u primjeru (9) upotrebljava u funkciji objekatske sintagme. S obzirom na to da u trećem licu jednine stoji predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu, na glagolsku imenicu na *-Dik* dodaje se prisvojni sufiks za treće lice jednine kojim se naznačava da su subjekt i upravni član infinitne imenske skupine istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu koja obavlja funkciju objekatske sintagme u primjeru (9). Da se u infinitnoj imenskoj skupini koja u primjeru (9) vrši funkciju objekatske sintagme navodi lična zamjenica trećega lica jednine, koja ima funkciju subjekta infinitne imenske skupine, ona bi

bila u genitivu zato što ta infinitna imenska skupina nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice u kojoj lična zamjenica trećega lica jednine obavlja funkciju subjekta, a lične su zamjenice uvijek referencijalne i određene. Da se u primjeru (9) ne izostavljaju subjekt finitnoga predikata i subjekt infinitne imenske skupine koja vrši funkciju objekatske sintagme, navedeni primjer imao bi sljedeću formu: *(Ben) (onun) hangimizi kastettiğini anlamamışım ([Ja] nisam shvatio na koga [od nas] je [on] ciljao)*.

Primjećuje se da se u prijevodu primjera (7), (8) i (9) navode zavisnosložene rečenice sa zavisnoupitnim objekatskim klauzama u okviru kojih se zavisnoupitne objekatske klauze vežu za glavnu klauzu upitnom zamjenicom *koji (od...)*. Može se primijetiti da su bosanske zavisnoupitne objekatske klauze koje se za glavnu ili osnovnu klauzu vežu upitnom zamjenicom *koji (od...)* značenjski bliske turskim infinitnim imenskim skupinama koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica u okviru kojih se posebna pitanja oblikuju pomoću upitne imeničke zamjenice *hangi (koji [od...])*.

Upitna imenička zamjenica *kaç (koliko)* u sastavu infinitnih imenskih skupina

U gramatičkoj strukturi turskoga jezika upitna zamjenica *kaç (koliko)* može se koristiti u imeničkoj i pridjevskoj funkciji. Kada se upotrebljava u imeničkoj funkciji, navedena upitna zamjenica uvijek na sebi ima odgovarajući prisvojni sufiks i njome se upućuje na broj ili količinu. I upitna zamjenica *kaç (koliko)* ima identičnu deklinaciju kao i imenice, može stojati u pluralnome oblike te može vršiti funkciju atributske ili upravne komponente prve genitivne veze. Kada su u pitanju značenjske osobitosti upitne zamjenice *kaç (koliko)*, ona je značenjski bliska bosanskoj upitnoj zamjenici *koliko* i može se koristiti u oblikovanju pitanja koja se odnose i na živa i na neživa bića i pojmove (v. Ediskun 1999: 164–165; Göksel-Kerslake 2005: 301; Hepçilingirler 2006: 127; Korkmaz 2009: 449; Rezaei 2018: 280). U procesu nominalizacije infinitne imenske skupine mogu se izvoditi preoblikom upitnih ishodišnih rečenica koje sadrže posebna pitanja koja se kreiraju pomoću upitne imeničke zamjenice *kaç (koliko)*.

(10) Kaçımızın törene katılacağı şimdilik belli değil. (TUD, posjećeno 26. 4. 2024) = Zasad se ne zna koliko će nas prisustvovati ceremoniji.

(11) Kaçını aktif halde kullandığınızı soruyorum. (TUD, posjećeno 26. 4. 2024) = Pitam vas koliko njih aktivno koristite.

(12) Kaçınızı işten çıkardıklarını biliyor musunuz? (TUD, posjećeno 26. 4. 2024) = Znate li koliko su vas otpustili s posla?

U primjerima (10), (11) i (12) koriste se infinitne imenske skupine upitnoga značenja koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica koje sadrže posebna pitanja koja se izvode pomoću upitne imeničke zamjenice *kaç (koliko)*. U primjeru (10) infinitna imenska skupina koja sadrži posebno pitanje koje se oblikuje pomoću upitne imeničke zamjenice *kaç (koliko)* upotrebljava se u funkciji subjekatske sintagme, dok se u primjerima (11) i (12) infinitne imenske skupine koje sadrže posebna pitanja koja se deriviraju pomoću upitne zamjenice *kaç (koliko)* koriste u funkciji objekatskih sintagmi.

U primjeru (10) funkciju subjekatske sintagme obavlja infinitna imenska skupina *kaçımız-ın törene katıl-acağ-ı* (to koliko će nas prisustvovati ceremoniji), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice *Kaçımız törene katıl-acak (Koliko će nas prisustvovati ceremoniji)*. U toj upitnoj ishodišnoj rečenici upitna zamjenica *kaç (koliko)* upotrebljava se u imeničkoj funkciji, prima prisvojni sufiks za prvo lice množine i vrši funkciju subjekta. S obzirom na to da se u upitnoj ishodišnoj rečenici *Kaçımız törene katıl-acak (Koliko će nas prisustvovati ceremoniji)* upitna imenička zamjenica *kaç (koliko)* koristi u funkciji subjekta, ne postavlja se pitanje u vezi s tim da li će se realizirati radnja koja se iskazuje glagolom *katılmak (pristupati / pristupiti, učestvovati, priključivati se / priključiti se)*, koji obavlja funkciju predikata, već se pitanje odnosi na osobe koje će realizirati radnju koja se izražava predikatom. Stoga je u upitnoj ishodišnoj rečenici *Kaçımız törene katıl-acak (Koliko će nas prisustvovati ceremoniji)* proces nominalizacije identičan kao u potvrdnoj ili odričnoj ishodišnoj rečenici u kojoj neka imenska riječ ima funkciju subjekta umjesto upitne imeničke zamjenice *kaç (koliko)*. Funkciju predikata upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu vrši glagol *katılmak (pristupati / pristupiti, učestvovati, priključivati se / priključiti se)*, koji stoji u trećem licu jednine futura. Glagolska imenica na *-(y)AcAk* preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine jer se predikatom upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu označava radnja koja se povezuje sa sferom budućnosti. Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu navodi se u trećem licu jednine. Stoga se na glagolsku imenicu na *-(y)AcAk* dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine. Na taj se način naznačava da su subjekt i upravni član infinitne imenske skupine istoznačni u kategoriji lica i broja sa subjektom i

predikatom upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Subjekt imenske skupine *kaçımız-ın törene katıl-acağı-ı* (to koliko će nas prisustvovati ceremoniji) navodi se u genitivu zato što navedena infinitna imenska skupina nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice u kojoj je subjekt fokusirani i posebno istaknuti dio obavijesti.

U primjeru (11) funkciju objekatske sintagme ima infinitna imenska skupina (*sizin*) *kaçını aktif halde kullan-dığınız* (to koliko njih [vi] aktivno koristite), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice (*Siz*) *kaçını aktif halde kullan-ıyor-sunuz* (Koliko njih [vi] aktivno koristite). U upitnoj ishodišnoj rečenici (*Siz*) *kaçını aktif halde kullan-ıyor-sunuz* (Koliko njih [vi] aktivno koristite) upitna zamjenica *kaç* (koliko) upotrebljava se u imeničkoj funkciji, prima prisvojni sufiks za treće lice jednine i preuzima funkciju određenoga objekta. To pokazuje da se u navedenoj upitnoj ishodišnoj rečenici pitanje ne odnosi na to da li se realizira radnja koja se izražava glagolom *kullanmak* (*koristiti / iskoristiti, upotrebljavati / upotrijebiti*), koji obavlja funkciju predikata, već se postavlja pitanje u vezi s pojmom koji je obuhvaćen radnjom koja se označava predikatom. Stoga se u upitnoj ishodišnoj rečenici (*Siz*) *kaçını aktif halde kullan-ıyor-sunuz* (Koliko njih [vi] aktivno koristite) proces nominalizacije realizira na identičan način kao u potvrdnoj ili odričnoj ishodišnoj rečenici u kojoj neka imenska riječ obavlja funkciju određenoga objekta umjesto upitne imeničke zamjenice *kaç* (koliko). Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste glagol *kullanmak* (*koristiti / iskoristiti, upotrebljavati / upotrijebiti*), koji se navodi u drugome licu množine prezenta na *-(I)yor*. Glagolska imenica na *-DIk* preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine zato što se finitnim predikatom upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu iskazuje radnja koja se povezuje sa sferom sadašnjosti. Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu stoji u drugome licu množine te se prisvojni sufiks za drugo lice množine dodaje na glagolsku imenicu koja preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine. Prisvojnim sufiksom za drugo lice množine označava se istoznačnost u kategoriji lica i broja između subjekta i upravnoga člana infinitne imenske skupine i subjekta i predikata upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Da se u infinitnoj imenskoj skupini koja u primjeru (11) vrši funkciju objekatske sintagme navodi lična zamjenica drugoga lica množine koja ima funkciju subjekta, ona bi bila u genitivu jer

navedena infinitna imenska skupina nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice u kojoj lična zamjenica drugoga lica množine obavlja funkciju subjekta, a lične su zamjenice uvijek referencijalne i određene. Da se u primjeru (11) ne izostavljaju subjekt finitnoga predikata i subjekt infinitne imenske skupine koja vrši funkciju objekatske sintagme, navedena rečenica imala bi sljedeću formu: *(Ben) (sizin) kaçını aktif halde kullandığınızı soruyorum. ([Ja] pitam koliko njih [vi] aktivno koristite).*

U primjeru (12) funkciju objekatske sintagme vrši infinitna imenska skupina *(onların) kaçınızı işten çıkar-dık-ları* (to koliko su vas [oni] otpustili s posla). Infinitna imenska skupina *(onların) kaçınızı işten çıkar-dık-ları* (to koliko su vas [oni] otpustili s posla) nastaje u procesu nominalizacije, i to preoblikom upitne ishodišne rečenice *(Onlar) kaçınızı işten çıkar-dı-lar* (Koliko su vas [oni] otpustili s posla). U upitnoj ishodišnoj rečenici *(Onlar) kaçınızı işten çıkar-dı-lar* (Koliko su vas [oni] otpustili s posla) upitna zamjenica *kaç* (koliko) koristi se u imeničkoj funkciji, prima prisvojni sufiks za drugo lice množine i preuzima funkciju određenoga objekta. To ukazuje na činjenicu da se u navedenoj upitnoj ishodišnoj rečenici ne postavlja pitanje u vezi s tim da li se realizirala radnja koja se označava kompozitnim glagolom *işten çıkarmak* (*otpuštati / otpustiti s posla, davati / dati otkaz nekome*), koji ima funkciju predikaa, već se pitanje odnosi na osobe koje su obuhvaćene radnjom koja se izražava predikatom. Stoga je u upitnoj ishodišnoj rečenici *(Onlar) kaçınızı işten çıkar-dı-lar* (Koliko su vas [oni] otpustili s posla) proces nominalizacije identičan kao u potvrdnoj ili odričnoj ishodišnoj rečenici u okviru koje se neka imenska riječ upotrebljava u funkciji određenoga objekta umjesto upitne imeničke zamjenice *kaç* (koliko). Predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste kompozitni glagol *işten çıkarmak* (*otpuštati / otpustiti s posla, davati / dati otkaz nekome*), koji stoji u trećem licu množine određenoga perfekta. Glagolska imenica na *-Dİk* preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine, prvenstveno zato što se predikatom upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu iskazuje radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti. Budući da predikat upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu stoji u trećem licu množine, na glagolsku imenicu na *-Dİk* dodaje se prisvojni sufiks za treće lice množine. Prisvojnim sufiksom za treće lice množine označava se da su subjekt i upravni član infinitne imenske skupine istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Da

se u infinitnoj imenskoj skupini koja u primjeru (12) obavlja funkciju objekatske sintagme navodi lična zamjenica trećega lica množine, koja vrši funkciju subjekta, ona bi bila u genitivu jer navedena infinitna imenska skupina nastaje preoblikom upitne ishodišne rečenice u kojoj lična zamjenica trećega lica množine ima funkciju subjekta, a lične su zamjenice uvijek referencijalne i određene. Da se u primjeru (12) ne izostavljaju subjekt finitnoga predikata i subjekt infinitne imenske skupine koja obavlja funkciju objekatske sintagme, navedeni primjer imao bi sljedeću formu: *(Siz) (onların) kaçınızı işten çıkardıklarını biliyor musunuz? (Znate li [vi] koliko su vas [oni] otpustili s posla?)*.

Uočava se da se u prijevodu primjera (10), (11) i (12) navode zavisnosložene rečenice sa zavisnoupitnim objekatsko-količinskim klauzama u okviru kojih se zavisnoupitne objekatsko-količinske klauze vežu za glavnu klauzu upitnom zamjenicom *koliko*. Može se uočiti da su bosanske zavisnoupitne objekatsko-količinske klauze koje se za glavnu ili pak osnovnu klauzu vežu upitnom zamjenicom *koliko* značenjski bliske turskim infinitnim imenskim skupinama koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica koje sadrže posebna pitanja koja se izvode pomoću upitne imeničke zamjenice *kaç (koliko)*.

Zaključak

U radu su analizirani kontekstualni primjeri u kojima se upotrebljavaju turske infinitne imenske skupine upitnoga značenja koje sadrže posebna pitanja koja se oblikuju pomoću upitnih imeničkih zamjenica. Analiza kontekstualnih primjera ukazala je na činjenicu da se u upitnim ishodišnim rečenicama koje sadrže posebna pitanja koja se izvode pomoću upitnih imeničkih zamjenica proces nominalizacije realizira na identičan način kao u potvrdnim i odričnim ishodišnim rečenicama u kojima se neka imenska riječ koristi umjesto upitne imeničke zamjenice. Analiza je pokazala da se u takvome procesu nominalizacije odgovarajuća glagolska imenica dodaje na korijen ili osnovu glagola koji preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine upitnoga značenja koja u svome sastavu sadrži upitnu imeničku zamjenicu. U analizi se moglo vidjeti da se na glagolsku imenicu dodaje odgovarajući prisvojni sufiks kojim se označavaju gramatičke kategorije lica i broja. Zapravo, odgovarajućim prisvojnim sufiksom koji se dodaje na glagolsku imenicu naznačava se da su subjekt i upravni član infinitne imenske skupine koja sadrži upitnu imeničku zamjenicu istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom upitne ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u infinitnu imensku skupinu. Kada

se govori o značenjski bliskim sintaksičkim konstrukcijama u bosanskome jeziku, u kontrastivnoj se analizi moglo primijetiti da su bosanske zavisnoupitne objekatske klauze koje se za glavnu ili osnovnu klauzu vežu upitnim zamjenicama *ko*, *šta* i *koji* (*od...*) značenjski bliske turskim infinitnim imenskim skupinama upitnoga značenja koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom upitnih ishodišnih rečenica koje sadrže posebna pitanja koja se kreiraju pomoću upitnih imeničkih zamjenica *kim* (*ko*), *ne* (*šta*, *što*) i *hangi* (*koji* [*od...*]). Kontrastivna analiza pokazala je da su bosanske zavisnoupitne objekatsko-količinske klauze koje se za glavnu ili pak osnovnu klauzu vežu upitnom zamjenicom *koliko* značenjski bliske turskim infinitnim imenskim skupinama upitnoga značenja koje sadrže posebna pitanja koja se oblikuju pomoću upitne imeničke zamjenice *kaç* (*koliko*). Rezultati analize daju doprinos lakšem i boljem interpretiranju gramatičkih i značenjskih osobitosti turskih infinitnih imenskih skupina upitnoga značenja koje sadrže posebna pitanja koja se izvode pomoću upitnih imeničkih zamjenica. Isto tako, rezultati analize predstavljaju dobar temelj i dobro polazište za daljnja istraživanja turskih infinitnih imenskih skupina upitnoga značenja.

Izvori

1. Eroğlu, Mehmet (2006), *Belleğin Kış Uykusu*, Agora Kitaplığı, İstanbul.
2. Gürses Melek (2016), *Mutlu Aşk Yoktur*, Salon Yayınları, İstanbul.
3. Pamuk, Orhan (2008), *Masumiyet Müzesi*, 3. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
4. Pamuk, Orhan (2009), *Muzej nevinosti*, s turskoga preveli Ekrem Čaušević i Kerima Filan, Buybook, Sarajevo.
5. Pamuk, Orhan (2014), *Kafamda Bir Tuhaflık*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
6. Pamuk, Orhan (2015), *Čudne misli u mojoj glavi*, s turskoga prevele Sabina Bakšić i Alena Čatović, Buybook, Sarajevo.
7. Tahir, Kemal (2005), *Esir Şehrin İnsanları*, İthaki Yayınları, İstanbul.

Internetski izvor

1. TUD – Türkçe Ulusal Derlemi, <https://v3.tnc.org.tr/written-query>, posjećeno 26. 4. 2024.

Literatura

1. Adalı, Oya (2004), *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, Papatya Yayıncılık, İstanbul.

2. Banguoğlu, Tahsin (2011), *Türkçenin Grameri*, 9. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
3. Bozkurt, Fuat (2000), *Türkiye Türkçesi*, Hatiboğlu Yayınları, Ankara.
4. Clauson, Gerard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-thirteenth-century Turkish*, Clarendon, Oxford.
5. Čaušević, Ekrem (1996), *Gramatika suvremenoga turskog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
6. Čaušević, Ekrem (2018), *Ustroj, sintaksa i semantika infinitivnih glagolskih oblika u turskom jeziku: Turski i hrvatski jezik u usporedbi i kontrastiranju*, Ibis grafika, Zagreb.
7. Čaušević, Ekrem, Barbara Kerovec (2021), *Turski i hrvatski u usporedbi i kontrastiranju: Sintagma i jednostavna rečenica*, Ibis grafika, Zagreb.
8. Demir, Nurettin, Emine Yılmaz (2003), *Türk Dili El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara.
9. Demir, Tufan (2006), *Türkçe Dilbilgisi*, Kurmay Yayınları, Ankara.
10. Deny, Jean (1941), *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, Çeviren: Ali Ulvi Elöve, Maarif Vekaleti, İstanbul.
11. Ediskun, Haydar (1999), *Türk Dilbilgisi*, 6. baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
12. Eker, Süer (2005), *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayınları, Ankara.
13. Emre, Ahmet Cevat (1945), *Türk Dilbilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
14. Gabain, Annemarie-von (2000), *Eski Türkçenin Grameri*, Çeviren: Mehmet Akalın, 3. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
15. Göksel, Aslı, Celia Kerslake (2005), *Turkish: A Comprehensive Grammar*, Routledge, London / New York.
16. Hepçilingirler, Feyza (2006), *Öğretenlere ve Öğrenenlere Türkçe Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
17. Jahić, Dževad, Senahid Halilović, Ismail Palić (2000), *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica.
18. Keskin, Raşit (2003), *Türkçe Dil Bilgisi: Kelime ve Cümle Tahlilleri*, Çizgi Kitabevi, Konya.
19. Korkmaz, Zeynep (2009), *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, 3. baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
20. Lewis, Geoffrey (2000), *Turkish Grammar*, Oxford University, Oxford–New York.
21. Özkan, Mustafa, Hatice Tören, Osman Esin, (2006), *Yüksek Öğretimde Türk Dili: Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Filiz Kitabevi, İstanbul.

22. Rezaei, Mehdi (2018), “ka Zamiri ve Onun Türevleri Hakkında Bazı Tespitler”, *Söylem Filoloji Dergisi*, 3/2, Günce Yayınları, Ankara, 272–283.
23. Solak, Edina, Mirza Bašić (2022), “Neka zapažanja u vezi s nominalizacijom, atribucijom i adverbijalizacijom u djelu Dîvânü Lügâti’t-Türk”, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta Univerziteta u Zenici*, XX/2022, Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici, Zenica, 71–92.
24. Swift, Lloyd Balderston (1963), *A Reference Grammar of Modern Turkish*, Indiana University, Bloomington.

OBSERVATIONS REGARDING INTERROGATIVE NOMINAL PRONOUNS IN TURKISH INFINITIVE NOUN PHRASES

Abstract

This paper analyzes contextual examples containing Turkish infinitive noun phrases with interrogative meaning carrying specific questions formed through interrogative nominal pronouns. The primary goal of the paper is to analyze grammatical and semantic features of Turkish infinitive noun phrases that, during the nominalization process, are created by transforming interrogative root sentences containing specific questions that are constructed using interrogative nominal pronouns. The analysis also applies a contrastive method, comparing Turkish infinitive noun phrases with interrogative meaning containing interrogative nominal pronouns to semantically similar syntactic constructions in Bosnian language. Such analysis contributes to a better interpretation of Turkish infinitive noun phrases that contain interrogative nominal pronouns and their semantically similar syntactic structures in Bosnian language.

Key words: nominalization, infinitive noun phrases, interrogative meaning, specific questions, interrogative nominal pronouns